

lae. To je ograničenje celokupnih strateških studija na Zapadu, u prvom redu u SAD. Apstrahovanje vojnog činioca je sasvim u skladu sa težnjom vodećih vojnih pisaca u SAD da *klasnu borbu* povežu sa ravnotežom sile u svetu.¹⁰ Time bismo, u nedostatku vremena i prostora, i završili.

JOVO NINKOVIĆ

Neki aktuelni problemi razrade i oblikovanja teorije operatike

Kada raspravljamo o temi »Savremeni tokovi vojno-teorijske misli« i pokušavamo označiti osnovne tendencije i pravce njenog razvoja na širem planu, moramo utvrditi ne samo kako se i u kome vidu ta opšta kretanja odražavaju na stanje u svetu, već istovremeno šta je u ovom momentu posebno karakteristično za razvoj naše vojnoteorijske misli i prakse, i u kom pravcu treba usmeriti naš naučnoistraživački i teorijski rad.

Polazeći od toga zahteva, rasprava o problemima naše ratne veštine u celini i svake njene grane posebno ima izuzetan značaj. U tom smislu ovo izlaganje ima za cilj da ukaže samo na neka aktuelna pitanja razrade i oblikovanja teorije operatike i potrebu da se u teorijskom i naučnoistraživačkom radu u oblasti ratne veštine moramo bolje organizovati, kako bi bili efikasniji, odnosno produktivniji.

Za ocenu sadašnjeg stanja u oblasti teorije operatike, po mom mišljenju, tri su momenta posebno značajna.

Prvo, još uvek nemamo kompleksno razrađenu i na zadovoljavajućem nivou oblikovanu teoriju operatike (operacije), bez obzira što su teorijsko-normativnim dokumentima date osnove, a time i bitne pretpostavke za dalji teorijski i naučni rad u svim disciplinama ratne veštine pa i u oblasti operatike.

¹⁰ Zato naši vojni pisci moraju biti veoma kritični u preuzimanju pojmova i izraza iz zapadnih »strateških studija«. Mi *klasnu borbu* povezujemo sa miroljubivom koegzistencijom, a to je nešto sasvim drugo, i može izazvati zabunu ako, recimo, stavimo znak jednakosti između detanta i miroljubive koegzistencije itd.

Drugo, teorija operatike još uvek je značajno opterećena nekim klasičnim i u mnogo čemu prevaziđenim gledanjima pa, pored ostalog, zbog toga nepotpuno i neadekvatno odražava i tumači ono što je objektivno novo i autentično, a što proizilazi iz usvojene koncepcije i doktrine u oblasti oružane borbe kao osnovnog sadržaja opštenarodnog odbrambenog rata.

Treće, naša teorija ratne veštine u celini pa i u oblasti operatike još uvek zaostaje za praksom, što znači da nedovoljno brzo i efikasno prati i uopštava veoma značajna iskustva i saznanja koja se svakodnevno stižu u procesu primene i oživotvorenja usvojenih načela koncepcije i doktrine u različitim oblastima odbrambenih priprema samoupravnog socijalističkog društva, a posebno u okviru borbene pripreme oružanih snaga.

Za takvo stanje u oblasti teorije ratne veštine, odnosno teorije operatike, verovatno postoji više razloga objektivnog ili subjektivnog karaktera što je razume se, mnogo šire pitanje od predmeta ovog izlaganja.

Umesto toga želim, pre svega, podsetiti na činjenicu da na razvoj naše teorije i prakse ratne veštine, kao uostalom i svake druge, deluje više različitih činilaca i uslova opšteg i posebnog značaja.

Ma da su svi ti činioци i uslovi međusobno tesno povezani i uslovljeni, ipak se dve grupe posebno izdvajaju. Prva proizilazi iz društveno-političkih karakteristika savremenih državnih i nacionalnih tvorevina, a druga je rezultat savremenog tehničkog, odnosno tehnološkog razvoja uopšte, a posebno u oblasti sredstava rata i oružane borbe.

Opšta klasifikacija i sistematizacija tih činilaca, odnosno determinanti, koji predstavljaju osnovu naše koncepcije i doktrine i opredeljuju karakter opštenarodnog odbrambenog rata, odnosno oružane borbe kao specifične društvene pojave je izvršena, naučno verifikovana i na određen način ugrađena u odgovarajuće političke, doktrinarnе i normativno-teorijske dokumente.

Međutim, radi potkrepljenja iznetih konstatacija o stanju u oblasti teorije ratne veštine i radi ilustracije uticaja tih činilaca na razvoj i oblikovanje teorije operatike, ukazujem samo na neke od njih, bolje reći na neke aspekte njihovog ispoljavanja i uticaja.

1. Oružana borba u celini i svi oblici borbenih dejstava, pa i operacije kao najviši i najsloženiji oblik, pripremaće se i izvoditi uz maksimalno oslanjanje na kompletan i za rat pripreman sistem opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, koji će, bez obzira na težinu situacije u kojoj se možemo naći, u određenoj formi uvek

funkcionisati na čitavom državnom prostoru. Drugim rečima, nemoć je zamisliti izvođenje bilo koje operacije bez oslonca na organe društveno-političkih zajednica i organizacija na ukupne ljudske, materijalno-tehničke, zdravstvene i druge izvore i potencijale na prostoru njenog izvođenja i šire. Neki od njih biće i najdirektnije angažovani u rešavanju značajnijih operativnih i drugih problema, i bitno će uticati na realizovanje planiranog cilja operacije.

2. — Društveno-politička i druga kvantitativna i kvalitativna obeležja naših oružanih snaga, a posebno njihova struktura i doktrinarno opredeljeni mesto, uloga, zadaci i međusobni odnos JNA i TO, značaj i uloga pojedinih vidova, organizacijsko-formacijska, tehničko-tehnološka i druga rešenja, bez sumnje su činioci koji najdirektnije utiču na izgradnju naše ratne veštine u celini, pa prema tome i na sadržaj i fizionomiju operacija.

Činjenica da će KoV zajedno sa jedinicama TO biti uvek osnovni nosilac borbenih dejstava u najvećem broju operacija i da će osnovne karakteristike njenih rodova, a pre svega pokretljivost, manevarska sposobnost, sposobnost za vođenje protivoklopne borbe, protivvazdušne odbrane, protivdiverzantske borbe, elektronskih i protivelektronskih dejstava i dr. bitno uticati na sadržaj, pripremu i način izvođenja operacije, sve to mora naći najpuniji odraz u razradi i oblikovanju teorije ratne veštine, odnosno operatike.

Postojanje velikog broja štabova i jedinica TO na čitavom državnom prostoru, što znači i na onom delu teritorije koji je od agresora privremeno zaposednut, i njihova osposobljenost za izvođenje različitih borbenih dejstava pa i operacija, takođe mora značajno uticati na razradu i konstituisanje naše teorije operacije.

3. Prostor na kome će se voditi oružana borba u uslovima opšternarodnog odbrambenog rata kao činilac će višestruko uticati na sadržaj i način izvođenja svih oblika borbenih dejstava pa i operacija.

Pored prirodnih i antropo-geografskih, urbanih i drugih karakteristika, određen prostor, dimenzioniran konkretnom zonom dejstava, ispoljavaće uticaj na operaciju i u nekim drugim, posebno značajnim svojstvima i kvalitetima.

Stepen pripremljenosti našeg prostora i sistema ONO i DSZ na njemu bitno će uticati ne samo na određena operativna rešenja, već i na sadržaj operacija, način njihove pripreme i izvođenja. Činjenica da ćemo borbena dejstva izvoditi na sopstvenoj teritoriji, pored drugih prednosti (poznavanje zemljišta, veći stepen adaptilnosti ljudi, osećaj sigurnosti i dr.) omogućava da u okviru sveukupnih

odbrambenih priprema društva i oružanih snaga maksimalno pripremimo prostor i na taj način moguće prednosti agresora, posebno u nekim tehničkim sredstvima, značajno umanjimo, a sopstvenim snagama stvorimo povoljnije uslove za dejstvo.

Zbog opšteg stanja na određenom prostoru i činjenice da će na njemu uvek u određenom obliku funkcionisati sistem opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, a posebno zbog toga što će se na njemu uvek nalaziti delovi naših oružanih snaga, u našim napadnim operacijama na primer, nikada se neće raditi o zauzimanju a u odbrambenim operacijama gubljenju prostora u uobičajenom smislu tih pojmova u klasičnoj vojnoj teoriji. I u jednom i u drugom slučaju radiće se samo o promenama stanja na određenom prostoru u smislu prisustva i delovanja na njemu samo naših ili i naših i neprijateljskih snaga.

Ako sada delovanje samo pomenutih činilaca dovedemo u vezu sa nekim konstituentama naše teorije operacije, uočićemo da njihov pojmovno određenje, uzajamni odnosi i značaj dobijaju u opštenarodnom odbrambenom ratu nova i sasvim autentična značenja, koja se sadržajno ne mogu iscrpiti klasičnom teorijom operacije.

Polazeći od toga, pokušaću da konkretnije ukažem samo na neka od tih pitanja, odnosno na neke specifičnosti u njihovom sadržaju, mestu i ulozi u našoj operaciji.

Funkcija operacije u opštenarodnom odbrambenom ratu očigledno se znatno proširuje i ne iscrpljuje time što na određenom prostoru i u određenom vremenu povezuje borbe, bojeve i druga borbena dejstva, kako je to u postojećim definicijama operacije na jedan ili drugi način rečeno. Sasvim je očigledno da je tako definisana funkcija operacije za naše uslove preuska i da neadekvatno odražava sadržaj oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu, odnosno u operaciji kao najvišem i najsloženijem obliku borbenih dejstava. Što je posebno značajno, tako definisanom funkcijom operacije zapostavljaju se značajne aktivnosti i napor i svih drugih subjekata društveno-političkog i društveno-ekonomskog sistema pa i stanovništva na prostoru njenog izvođenja i šire, što je u suprotnosti sa fundamentalnim stavom koncepcije i doktrine opštenarodne odbrane.

Kao osnovno sredstvo strategije i najviši i najsloženiji oblik borbenih dejstava preko koga se realizuju najradikalniji ciljevi u ratu i oružanoj borbi, operacija u opštenarodnom odbrambenom ratu imaće tri međusobno povezane i uslovljene funkcije: (1) operacija

će organizaciono povezivati i objedinjavati borbe, bojeve i druga borbena dejstva osnovnih snaga grupacija i sastava (združeno-taktičke i taktičke jedinice JNA i TO) koji su nosioci borbenih dejstava u operaciji, što je bez sumnje njena najvažnija funkcija; (2) ona će istovremeno usmeravati različita borbena dejstva i druge aktivnosti masovnih jedinica i regionalnih štabova TO u zoni operacije u smislu njihovog maksimalnog angažovanja i doprinosa realizovanju planiranog cilja operacije, i (3) operacijom će se usmeravati i koordinirati značajne aktivnosti i naponi različitih subjekata izvan oružanih snaga, a pre svega organa i organizacija društveno-političkih zajednica i ostalih elemenata sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite na prostoru njene pripreme i izvođenja. Sasvim je razumljivo da će se ta koordinacija vršiti na nivou, komandi (štabova) koje pripremaju operaciju i odgovarajućih organa društveno-političkih zajednica i na osnovama zakonski regulisanih nadležnosti prava i odgovornosti svih učesnika.

Realizovanje takvih funkcija operacije pretpostavlja izgradnju i oblikovanje odgovarajućeg sistema i metoda rada, kako u komandama (štabovima) grupacija i sastava tako i u odgovarajućim organima vlasti i drugim strukturama društva koje se angažuju u realizovanju određenih zadataka u oružanoj borbi, odnosno operaciji.

Cilj operacije kojim se definiše i precizira šta treba postići, odnosno kakve rezultate treba ostvariti u odnosu na neprijateljeve snage, prostor, vreme ili neke druge elemente — kao jedno od bitnih pitanja teorije operacije, opredeljen je, kao što je poznato, delovanjem velikog broja različitih činilaca i uslova konkretne strategijsko-operativne situacije na prostoru njenog izvođenja i šire, koji čine okvir mogućnog.

Klasična teorija operacije je pri analizi tih činilaca i uslova pre svega razmatrala one čisto »vojnog« karaktera kao što su odnos snaga, vid dejstva, opšte mogućnosti sopstvenih snaga i neprijatelja, prirodno-geografske, vremenske i druge uslove i na bazi njih definisala određene stavove, načela i kriterijume za određivanje veličine cilja.

Definisanje cilja u našim operacijama će, pored tih bez sumnje najznačajnijih činilaca i uslova, često biti opredeljeno i nekim drugim »nevojnim«, a pre svega političkim, ekonomskim, humanitarnim i sličnim razlozima i potrebama, što će se uvek značajno odražavati i na ostala pitanja sadržaja i načina izvođenja operacije. To, međutim, nije odraz samo potreba već i mogućnosti, budući da će vojne aktivnosti, pogotovo u operacijama, biti uvek najdirektnije

povezane i usaglašene sa svim drugim delatnostima koje se realizuju na području njihovog izvođenja i šire.

Uostalom, naš narodnooslobodilački rat je veoma bogat takvim primerima, a bitka na Neretvi, o kojoj smo nedavno slušali autentično izlaganje druga Tita, najočigledniji je primer gde su humanitarni razlozi — borba za ranjenike — opredelili ne samo cilj, već i sadržaj i način izvođenja niza operacija u zapadnoj Bosni i Hercegovini.

Grupisanje snaga, tj. njihovo raspoređivanje i usmeravanje saglasno opštoj zamisli i planu, u našim operacijama dobija nove dimenzije i sadržaj. Ono se očigledno ne iscrpljuje usmeravanjem samo onih snaga koje će dejstvovati na frontu i odgovarajućim angažovanjem sredstava podrške, što je manje ili više karakteristika klasičnih operacija. Pored snaga koje će dejstvovati na frontu, u našim operacijama grupisanjem se moraju obuhvatiti i značajne snage na privremeno zaposednutoj teritoriji kao i različiti izvori i kapaciteti društveno-političkih zajednica na prostoru njihovog izvođenja, jer oni uvek predstavljaju veoma važne, a ponekad i odlučujuće činioce ukupnih snaga i opštih mogućnosti u određenoj operaciji.

Izbor težišta, kao značajnog elementa grupisanja, biće često uslovljen upravo mogućnostima snaga na privremeno zaposednutoj teritoriji i mogućnostima angažovanja određenih kapaciteta teritorije. Materijalizacija izabranog težišta, prema tome, ne realizuje se samo angažovanjem glavnih vojnih snaga na određenom pravcu, odnosno prostoru, već istovremenim sasređivanjem značajnih napa i aktivnosti različitih subjekata izvan oružanih snaga.

Ešeloniranje snaga u operaciji, tj. njihovo raspoređivanje po dubini, uvek će zavisiti od prethodnog prostornog rasporeda, odnosno od toga koliko i kakvih snaga imamo na delu teritorije koju je neprijatelj privremeno zaposeo i kakve su njihove borbene i druge mogućnosti.

To istovremeno znači da se prilikom obrazovanja operativnog poretka uvek mora polaziti od činjenice da su ukupne snage predviđene za izvođenje operacije po svojoj osnovnoj nameni, prostoru na kome izvršavaju zadatke i načinu dejstva primarno podeljene na: snage za dejstvo na frontu; snage za dejstvo na privremeno zaposednutoj teritoriji i snage za opštu (zajedničku) podršku. U okviru te tri osnovne celine može se obrazovati, zavisno od potreba i mogućnosti, više namenskih — specijalizovanih elemenata operativnog poretka privremenog ili stalnijeg karaktera.

Operativni manevar, kao opšti način dejstva grupacija ili sastava, u našim operacijama dobija izuzetan značaj, jer se primenom celishodnog manevra mogu u dobroj meri, a ponekad i u potpunosti, paralisati određene prednosti koje neprijatelj može imati, a sopstvene snage dovesti u maksimalno povoljan operativni položaj i obezbediti optimalni uslovi za njihovo dejstvo i izvršenje dobijenog zadatka.

Prethodni prostorni raspored ukupnih snaga i mogućnosti da se u procesu pripreme izvrši njihovo pomeranje prema potrebama operacije, omogućava da operativni manevar bude vrlo raznolik i sadržajan, a samim tim i maksimalno efikasan.

Operativni manevar u našim operacijama biće karakterističan pre svega po tome što će se jednovremeno dejstvovati po čitavoj dubini neprijateljevog rasporeda, bez obzira na vid dejstva ili borbeni radnju koje izvide njegove snage. Kombinacija različitih oblika i borbenih postupaka oružanih snaga i različitih oblika otpora i aktivnost drugih subjekata sistema ONO i DSZ biće takođe značajno obeležje manevra u svim našim operacijama.

Zbog već pomenutih uslova u kojima će se izvoditi naše, posebno napadne operacije, postojaće u najvećem broju slučajeva objektivne mogućnosti da se biraju i primenjuju oni oblici manevra koji će posredno voditi na glavne neprijateljske snage kao što su razni vidovi obuhvata, bočnih dejstava, udara iz pozadine i sl. Otuda i stav da će se proboj kao preovlađujući oblik operativnog manevra primenjivati izuzetno, tj. samo kada je obezbeđen odgovarajući odnos snaga, posebno u sredstvima vatrene podrške, ili kada zbog drugih razloga primena nekog drugog oblika nije moguća.

Komandovanje snagama angažovanim u operacijama zbog pojave nekih novih elemenata postaje znatno složenije, što, verovatno, zahteva ozbiljnije izučavanje i analizu. Složenost komandovanja proizilazi iz opštih uslova u kojima će se pripremiti i izvoditi operacije, posebno iz činjenica: (1) da će se operacije, naročito one stratejskog značaja, pripremati i izvoditi na veoma širokom prostoru različitih prirodno-geografskih, urbanih i drugih karakteristika, (2) da će se u operaciji angažovati veoma veliki broj različitih jedinica i štabova JNA i TO, koje će u periodu pripreme i u toku izvođenja operacija biti međusobno i u odnosu na komandu koja rukovodi operacijom u različitom prostornom i komandnom odnosu i (3) organizacijsko-formacijska rešenja i stepen unifikacije sredstava veze ne zadovoljavaju u potpunosti zahtevu za ukрупnjavanje jedinica i

stvaranje privremenih sastava kada to operativna situacija nameće, odnosno zahtevu prepotčinjavanja i ojačavanja u većem obimu kada je to potrebno.

Upravo zbog tih i drugih problema u domenu komandovanja, pred naučnoistraživačkim radom u oblasti ratne veštine i šire, stoji kao vrlo akutan i ovaj zadatak i obaveza da se, polazeći od nekih značajnih iskustava iz NOR-a i posleratnog razvoja, pronađu adekvatnija rešenja i konstituiše odgovarajući sistem komandovanja.

Operativno sadejstvo, kao značajno pitanje u pripremi i izvođenju operacija, takođe se sadržajno znatno proširuje, a u domenu planiranja i organizovanja iz već pomenutih razloga ozbiljno ugrožava.

U klasičnoj operaciji operativno sadejstvo se u osnovi, iscrpljuje usaglašavanjem dejstva i međusobnih obaveza po vremenu i prostoru između pojedinih elemenata operativnog poretka, avijacije, sredstava podrške i suseda. U našim operacijama ono pored toga dobija još najmanje tri značajne komponente: (1) sadejstvo između snaga na frontu i snaga na privremeno zaposednutoj teritoriji, (2) sadejstvo između osnovnih snaga koje izvođe operaciju (JNA i TO) i snaga koje izvođe masovne borbe i bojeve što su od neposrednog uticaja na tok i ishod operacije, i (3) saradnja sa odgovarajućim organima i organizacijama društveno-političkih zajednica i koordinacija njihovih aktivnosti i napora sa zadacima oružanih snaga koje izvođe operaciju.

Polazeći od već pomenutih opštih uslova u kojima će se izvoditi operacije, nije teško zaključiti da će u praktičnom organizovanju operativnog sadejstva biti dosta teškoća, pogotovo ako nisu pronađena i primenjena adekvatna rešenja u oblasti komandovanja.

Obezbeđenje borbenih dejstava, kao skup posebnih mera, radnji i postupaka koje se preduzimaju da bi se oružanim snagama obezbedila pravovremena priprema i što povoljniji uslovi za izvođenje borbenih dejstava u celini pa i na operativnom nivou, značajno će menjati svoj sadržaj, način organizovanja i realizovanja.

Najveći broj mera i postupaka iz okvira obezbeđenja borbenih dejstava provodiće se uz maksimalno oslanjanje na odgovarajuće organe i organizacije društveno-političkog i društveno-ekonomskog sistema što će se bez sumnje odražavati kako na ukupne mogućnosti tako i na njihov sadržaj, planiranje i realizovanje.

Pored pozadinskog obezbeđenja u kome se snabdevanje neborbenim potrebama vrši uz puni oslonac na izvore i kapacitete druš-

tveno-političkih zajednica, i drugi vidovi obezbeđenja kao što su obaveštajno-bezbednosno, inženjersko, protivnuklearno-hemijsko-biološko i dr. organizuju se i realizuju u tesnoj povezanosti sa odgovarajućim aktivnostima koje se van oružanih snaga provode na određenoj teritoriji i uz maksimalno korišćenje odgovarajućih organizacija, organa, specijalizovanih institucija i drugih činilaca sistema ONO i DSZ.

Obaveštajno-bezbednosno obezbeđenje u operacijama se ne može ni zamisliti bez aktivnog učešća specijalizovanih službi, organa i organizacija užih i širih društveno-političkih zajednica, koji će, bez obzira na uslove u kojima se izvode borbena dejstva, u određenoj formi postojati i na određen način funkcionisati na prostoru njenog izvođenja i šire.

U realizovanju određenih mera inženjerskog obezbeđenja (utvrđivanje, zaprečavanje, opravka i održavanje komunikacija i dr.) najdirektnije će se uključivati neke specijalizovane organizacije kao što su građevinske, putne, vodoprivredne i sl., a ponekad biti i odlučujući činioci u izvršavanju najvažnijih zadataka iz toga domena.

PNHBO se praktično mora u realizovanju najvažnijih mera izviđanja, NHB-kontrole, zaštite, otklanjanja posledica i dr. maksimalno oslanjati na odgovarajući sistem na teritoriji, posebno na specijalizovane organizacije civilne zaštite i zajedno sa njima obrazovati jedinstven sistem.

Iz toga proizilazi zaključak da će u realizovanju najvećeg broja mera obezbeđenja borbenih dejstava u operacijama dolaziti do svojevrsne integracije nekih radnji i postupaka koje realizuju određeni delovi oružanih snaga, i istih ili sličnih aktivnosti koje provode odgovarajući organi ili organizacije društveno-političkih zajednica, što upućuje na razmišljanje o potrebi konstituisanja jedinstvenog sistema za mnoge od tih delatnosti.

Kao što se vidi, u ovom izlaganju, ukazano je samo na neke činioce i uslove koji na određen način opredeljuju strukturu, sadržaj i način pripreme, izvođenja i druge probleme operacije. Razume se da to nisu jedini činioci i da oni ne deluju nezavisno od drugih. Naprotiv, oni su u najtešnjoj povezanosti sa nizom drugih kako onih iz grupe, uslovno nazvanih, društveno-političkih, tako i onih iz grupe tehničko-tehnoloških.

Isticanjem nekih od tih činilaca, odnosno nekih aspekata i područja njihovog ispoljavanja, pokušao sam istovremeno ukazati i na neke nove sadržaje, međusobne odnose i značenja bitnih konstituenti teorije operacije, ali razume se, ne s pretenzijom kompleksne obrade, već više radi ukazivanja na aktuelnost pitanja i potrebu da se njihovom izučavanju, teorijskoj razradi i oblikovanju pride orgazovanije. U tom pogledu naš časopis može mnogo učiniti.

IVAN MILANOVIĆ

Neki teorijski problemi taktike

Nesumnjivo da »Vojno delo« ima veliki značaj za razvoj naše koncepcije opštenarodne odbrane, a poznati su njegov doprinos, mesto i uloga u osmišljavanju i sagledavanju vojnoteorijske misli za starešinski sastav oružanih snaga. No, sa stanovišta usvojenih doktrinarnih stavova i načela kao i usvojenih koncepcijskih rešenja, časopis postaje sve više potreba svih društveno-političkih struktura, pa gotovo i svakog radnog čoveka i građanina. Imajući sve to u vidu, naravno sve značajniju ulogu ne samo »Vojnog dela« već i drugih vojnih časopisa, postavlja se pitanje u kom je obimu »Vojno delo« doprinelo teorijskoj razradi taktike koja je najbliža najvećem broju starešina.

Bez pretenzija da ulazim u suštinsku analizu i kritičke sudove, ipak se može zaključiti da je »Vojno delo« po sadržaju najčešće objavljivalo onu tematiku (vojno-političku, ekonomsko-političku i sl.) koja je van domašaja taktike i njenih problema. Međutim, ne bi se moglo reći da je taktika potpuno potisnuta sa stranica časopisa, ali sigurno da bi trebalo i moralo znatno više i ovu disciplinu teorijski više razmatrati. Može se pretpostaviti da je, možda, to jedini ili osnovni razlog što mlađe starešine redovno ne prate časopis u većem broju i s više interesovanja. Nije, svakako, razlog samo u tome što se u časopisu tretira ova ili ona tematika, nego pre svega, što su te starešine inače preokupirane svakodnevnim praktičnim